

Tijdschrift voor
Waterstaatsgeschiedenis
29:1 (2020) 1-2

Dit eerste nummer van ons tijdschrift van 2020 kwam tot stand in de periode waarin de coronapandemie de wereld in zijn greep heeft. Daardoor deze keer geen verslagen van excursies of symposia, want die gingen niet door of zijn uitgesteld. Dit betekent ook een minder omvangrijk nummer dan u gewend bent, maar ondertussen is wel ook het fundament voor nummer 2 al gelegd.

Nog voor covid-19 om zich heen greep, bereikte ons op 14 januari 2020 het trieste bericht dat Jan Reerink plotseling was overleden. Hij was sinds 21 maart 2019 voorzitter van de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis en droeg aan nummer 1 van de vorige jaargang van dit tijdschrift nog een artikel bij 'Over Doorslag en Gein'.

Het huidige nummer heeft een internationaal karakter. Dat vraagt enige uitleg, want ten slotte zijn de drie artikelen zoals gebruikelijk in het Nederlands en behandelen zij tamelijk Nederlandse aangelegenheden. Het internationale karakter van de eerste twee artikelen komt voort uit het gegeven dat zij voortkomen uit lezingen op de Studiedag 'Water(on)veiligheid en natuurconcepten' (Water (un)Safety and concepts of nature) die op Wereldwaterdag, 21 maart 2019, werd gehouden aan de Vrije Universiteit Amsterdam. De Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis en het Environmental Humanities Center van de VU organiseerden die dag om het handelen en denken te verkennen ten aanzien van rivieren, meren, een drooggelegde zee en het grootste meer in de EU, het Vänermeer in Zweden. Een van de twee sessies was in het Nederlands, de andere was in het Engels.

Afb. 1. Het Vänermeer gezien vanaf Vänersborg, met Halleberg rechts in de achtergrond. Dit is het grootste zoetwatermeer in de EU. Foto Øyvind Holmstad, Wikimedia Commons.

Het artikel van Francien Van den Heuvel bespreekt voor de periode 1740-1795 waarom 's-Hertogenbosch en omgeving regelmatig werd getroffen door overstromingen en welke maatregelen werden genomen om daarmee om te gaan. Hoewel er na 1740 in de Republiek een eerste vorm van bovenregionale hulpverlening ontstond, blijkt de Bossche hulpverlening voornamelijk een stedelijke aangelegenheid te zijn geweest. Als er al bovenregionale hulp werd gemobiliseerd, bleef dat beperkt tot het rivierengebied. Ook van hogerop kwam uiteindelijk weinig hulp. Alleen in 1740 en in 1757 gaven de Staten-Generaal bescheiden ondersteuning. Maatregelen beperkten zich ook tot de lokale omgeving, waarbij eigenlijk alleen het realiseren van de Baardwijkse Overlaat in 1766 de uitzondering is. Blijkbaar was het lastig andere dan lokale problemen en oplossingen tot stand te brengen.

In het tweede artikel vertelt Gijs Bartels de geschiedenis van een lokale ramp. Tuindorp Oostzaan kwam in 1960 onder water te staan door een dijkdoorbraak langs een zijkanaal van het Noordzeekanaal. Hoewel slechts één Amsterdamse polder werd getroffen, was de materiële schade groot. Ook in Tuindorp Oostzaan blijkt de relatie tussen het lokale en het bovenregionale – zelfs het nationale – nogal belangrijk te zijn. Dat is goed te zien in de betekenisgeving van de gebeurtenis. Door de campagne van het Nationaal Rampenfond om steun voor de Tuindorpers te mobiliseren werd de overstroming in 1960 in zowel lokale en nationale kranten veel besproken. Dat gedeelde perspectief veranderde snel. Lokaal zijn er nog volop herinneringen aan de overstroming, maar voor wie verder weg wonen, is het nu een 'vergeten watersnood'.

De derde bijdrage komt van Luran Toorians, die het lokale en internationale op een andere manier met elkaar verbindt. Vanuit het idee dat woorden van betekenis (kunnen) veranderen belicht hij de begrippen 'heg' en 'kade'. Beide woorden zijn etymologisch aan elkaar verwant, maar 'heg' is 'inheems' Nederlands en 'kade' een leenwoord. De suggestie is dat de specifieke betekenisontwikkeling van dit tweede woord iets zegt over het ontstaan van de vroegste kades.

Recent zijn we opnieuw geconfronteerd met het gegeven dat verschillende lokale situaties verbonden worden door internationale relaties, met in dit geval aanzienlijke gevolgen. Ook in de waterstaatsgeschiedenis is het goed om de relaties tussen het lokale en bovenlokale goed te begrijpen.